

Vége Vig Andrásnak
Mert néki sirt ásnak
Ma ásnak Andrásnak,
Holnap ásnak másnak.⁴

A *Tompa sírkövére* írt két komoly hangú sírversnek megszületett a *Szegény Miska sírkövére* című tréfás változata is. A félig tréfás népies sírversek sorába tartozik ez a most ismertett kis vers is. Mivel konkrét nevet említ, föl kell tételeznünk, hogy esetleg valóban egy Tyúk András nevű fazekesmester fejfájára készült.

A vers keletkezési idejének meghatározásához mindössze annyi támpontunk van, amennyi a kéziratból kiderül. Mivel az 1856-ban Nagykőrösön írt „Malacbúcsúztató” után olvasható, föltételezhető, hogy 1856 táján, illetőleg után keletkezett, mégpedig szintén Nagykőrösön, ahol Aranynek több sírverse is fennmaradt. Jó volna tudni (az anyakönyvekből esetleg kideríthető), hogy 1856–60 között temettek-e ilyen nevű gölöncsért Arany akkori lakóhelyén.

Az idegenben, Karlsbadban elhunyt Rockenstein Mihály elfeledett sírverse után⁵ úgy látszik, hogy most egy újabb Arany-verssel sikerült gazdagítanunk a költő életművét.

Scheiber Sándor

VAJDA JÁNOS KÉT LEVELE

1. A levél magántulajdonból került az Állami Könyvtjelesztő Vállalat Antikvár Osztályának aukciójára 1975. május 23–25-én. Eddig csupán két mondat volt belőle ismeretes, amelyet Szemző Piroska idézett (Műveltség. 1946. 96). A fel nem derített címzettnek 1885. február 4-én kiönti a költő keservét és haragját az akkor már külön élő felesége ellen.

2. Névjegy, rajta kurzív betűkkel nyomva: Vajda János. Alatta kézzel: Aranykéz utca 2. sz. Vajda János e házban először 1886. november 1-től lakott talán 1887. május 1-ig (Scheiber Sándor—Zsoldos Jenő: Vajda János levelei Milkó Izidorhoz. Bp. 1958. 45). Az írás alapján ebből az időből keletkezettnek kell tartanunk a névjegyet. A címzettet itt sem lehetett azonosítanunk.

I.

Mélyen tisztelt Uram!

Én múlt évi december 21^{én} vámházkörúti lakásomból kiköltöztem, s tapasztaltam, hogy azóta több rendbeli oda címzett levelem elveszett. Tudnillik: Midőn múlt évi szeptemberben Lónáról haza utaztam, harmadnapra nőm Bécsből hivatalon váratlan — éjjeli 11^{or} — nyakamra rontott, és nem voltam képes őt kidobni, míg végre — most már harmad' izben — megszöktem előle, de most már a válópórt is megindítva, a miben rövid egy hó alatt annyira haladtam, hogy a főszentszék az ideiglenes különlakást már engedélyezte is, és most lakásom: Kerepesi út, 11. sz. Ezt azért kívánom tudatni, hogy ha netalan levelével vagy személyesen is fölkeresni akarna, e szerencsétől meg ne fosszon azon förtelmes lény, a ki még most is előbbi lakásomon van és mint rájöttem, az oda címzett leveleket lefoglalja. Azt hiszem, ennél gazabb, elvetemültebb és gonoszabb lélek női alakban még nem járt a földön. Tévedésem, melyért írtózatosan lakolok, az, hogy nem hittem ekkora aljasságot lélektani lehetőségnek... Engem meglopott,

⁴ L.: Arany ÖM. VI.: a 206. oldal után következő számozatlan illusztráció.

⁵ A karlsbadi sírvershez (ItK 1966. 448–450) kiegészítésül itt említek meg egy kis adalékot, amely annak idején elkerülte figyelmemet: szemtanúként Móra Ferenc is látta a karlsbadi sírkövet 1930-ban, s be is számolt róla a Délmagyarországban Látogatás Arany méltóságos úrnál címmel (1930. márc. 9.); cikke megjelent az Elkallódott riportok — Napok, holdak, elmúlt csillagok című kötetében is (Bp. 1958. 364. kk.). Cikkéből kiderül, hogy a helybeliek emlékezete akkor még számon tartotta a sírfeliratot: „az Arany-padot... csak kérdezősködés után tudtam megtalálni. Ellenben váratlanul figyelmeztettek egy olyan Arany-émlékre, amiről sohase hallottam. A karlsbadi zsidó temetőben van ez, az új részében, ahol 1869 nyarán ásták meg az első sírt, fiatal pesti magyarnak, bizonyos Rockenstein Mihálynak. Arany akkor járt először a Tepi mellett, s tőle való a sírkőnek ez az aranybetűs epitáfiuma...” Móra idézi az általa lejegyzett szöveget, majd Arany tiszta humanizmusának szellemében a maga metsző iróniájával ezt a néhány sort fűzi még hozzá, tiltakozva a szegényletes származási megkülönböztetések ellen: „Jó magyar... mármint a Rockenstein Mihály. A Rockenstein Lipót fia. Már csak azért is hadd legyen följegyezve itthon is a sírfelirat, hogy Hapax legomonon gyanánt szolgájon az Arany-kutatóknak. Gondolom, így hívják tudósu az egyetlen adat-ot. Hát ez az egyetlen adat rá, hogy még Arany János is követett el meggondolatlanságokat.” (l. m. 366)

megrabolt, kifosztott, kimondhatlan szenvedéseket okozott és okoz még egyre... Való-
sággal, kikerülhetlenül kényszerít, hogy megverjem, s aztán földad a járásbírósnak és meg-
idéztet. Levelező lapokon különféle ismerős helyekre, szerkesztőségekbe czímezve meggyaláz
engem, a fianczoknál földad magyar dohány miatt, szóval minden képzelhető gázságot el-
követ ellenem.

Nem untatom tovább, de jónak láttam mindezeket kegyednek tudtára adni, azon aggo-
dalomból, hogy hátha e szemtelen szörny valaha bárminemű merényletre vetemednék is,
kegyetek informálva legyenek s hitelt neki soha semmiben ne adjanak.

Remélem, hogy egy év alatt, vagy tán hamarabb is törvényesen végkép el leszek választva.
Magamat óhajtott jó indulatába ajánlva, vagyok szeretettel, mely tisztelettel

Febr. 4^{én} 1885.

alázatos szolgálója
Vajda János

II.

Alig fékezhető örömmel várom a delet, ígért látogatása perczét, a reám nézve képzelhető
legnagyobb szerencsét.

[1886/87]